

NÄT- VANDRA!

- En instruktion till samtal med unga online.

NÄTVANDRARE

FRYSHUSET

Motala

FÖRORD

Häftet du håller i är framtaget av Fryshusets Nätvandrare i samarbete med Motala kommun. Det bygger på våra gemensamma erfarenheter av ungdomsarbete på internet och riktar sig framförallt till dig som arbetar lokalt med ungdomar i Sverige. Här vill vi ge en bild av varför och hur du kan använda internet i ditt arbete med ungdomar.

DEN FÖRSTA DELEN av häftet handlar om ungas nätvanor, vilken roll internet spelar i vardagen och varför ungdomsarbetare bör integrera internet i arbetet. Den andra delen handlar mer konkret om hur det kan göras; hur du kan använda nätets möjligheter och vad du bör tänka på när du anpassar dina metoder. Kanske är du redan van vid att använda internet i ditt arbete med unga men vill ha bättre koll på vad lagstiftningen säger. Eller så är chatt och sociala nätverk relativt nya för dig, och du vill veta hur ungdomar ser på det. Vi har i *Nätvandra! En instruktion till samtal med unga online* velat ge så många som möjligt tillgång till nya perspektiv, men vi vill också förmedla att internet inte är så krångligt som det ibland uppfattas.

Innan du börjar läsa vill vi poängtera två saker. Den första är att de generella skillnader mellan unga och vuxnas nätanvändning som vi tar upp i boken egentligen handlar mer om internetvana än om ålder. I regel är ungdomar vana nätanvändare, men det finns både nätvana vuxna och ovana unga. Olika saker kommer att upplevas intressanta under läsningen, beroende på hur mycket erfarenhet du själv har av nätet.

Den andra är att utvecklingen går snabbt. Det finns ingen garanti för att det som skrivs om internet idag kommer att vara sant om några år. För att kunna möjliggöra och upprätthålla värdefulla relationer mellan unga och vuxna krävs att vuxna har förståelse för ungas vardag, av vilken internet är en stor del. Den vardagen kommer inte att bli lättare att förstå i framtiden, det finns få saker som tyder på att utvecklingen kommer att gå långsammare och för att citera en kurator från södra Sverige:

”Om jag inte börjar lära mig detta nu, när det ändå är ganska nytt, hur lite kommer jag då förstå av ungas vardag om fem eller tio år?”

Fryshusets Nätvandrare

FRYSHUSETS NÄTVANDRARE startades 2007 och bedriver socialt arbete på Internet. Nätvandrarna finns tillgängliga för samtal på sin egen hemsida, andra sociala sajter där ungdomar umgås och i onlinespelet World of Warcraft.

2009 mottog Fryshusets Nätvandrare Rädda Barnens och Kamratpostens pris Barnens Hjärte.

Nätvandrarna är en av ett trettio olika verksamheter som Fryshuset driver och som riktar sig mot ungdomar. Verksamheterna bedrivs i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Besök oss på:

www.natvandrarna.se

www.fryshuset.se

Motala kommun

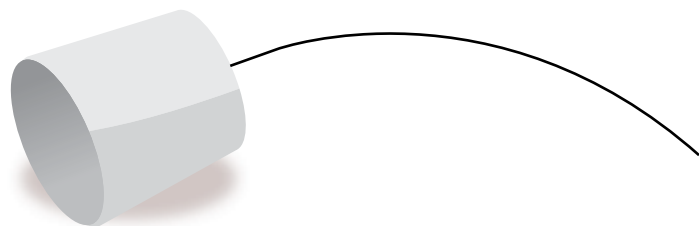
MOTALA KOMMUN har arbetat länge med ungdomar på nätet och var en av de första kommunerna som gick med i Nätvandrarnas nu rikstäckande nätverk. Pia Widegren har som lärare arbetat på nätet sedan 1997 och föreläser ofta i skolor om unga och internet. Robert Kronman och Karolina Markström, fältsekreterare i Motala, har använt internet i ungdomsarbetet sedan 2007. Kommunen lägger stor vikt vid kontakten med ungdomar, exempelvis via ungdomsbloggen Ung i Motala och Facebook.

Besök oss på:

<http://ungimotala.wordpress.com>

INNEHÅLL

INLEDNING	7
VAD GÖR UNGA PÅ NÄTET?.....	13
NÄTVANDRING – METOD OCH FÖRHÅLLNINGSSÄTT	21
Kommunikationsmedel	23
JURIDISKA ASPEKTER	33
AVSLUT.....	41
REFERENSER.....	42

Nätvandra! En instruktion till samtal med unga online.

© Fryshusets Nätvandrare 2010

Boken har gjorts möjlig genom finansiering av Ungdomsstyrelsen

Text: Karl Ekeman (Fryshuset), Pia Widegren, Robert Kronman och Karolina Markström (Motala kommun).

Form: Martin Ander, www.mander.nu

INLEDNING

Det finns mycket att säga om internet och mycket har redan sagts. Det finns mängder av studier, statistik och böcker som beskriver ungas internetvardag på ett föredömligt sätt. Ämnet har också varit ett populärt inslag i media. När det gäller diskussioner om nätet tenderar frågan däremot att förminskas och kretsas kring två poler: internet som något gott eller något ont. Å ena sidan har vuxenvärlden insett de möjligheter som nätet ger, å andra sidan målas ibland mediet i sig upp som föröware i brott där de inblandade haft kontakt över nätet.

INTERNET är en plats där vi som arbetar med unga kan möta dem. Det finns olika sajter som fungerar som redskap. Syftet med *Nätvandra! En instruktion till samtal med unga online* är att underlätta för fler vuxna att göra något positivt där.

Uppfattningen att fler vuxna borde finnas på internet delas av många. Vad det innebär är däremot mindre klart. Därför vill vi här diskutera vilka vuxna som borde vara på nätet, varför de borde vara där och hur de kan göra något positivt.

Problem och lösningar

Ofta när vuxna diskuterar ungdomar och internet återkommer vissa begrepp så som grooming, piratkopiering och e-mobbing. Internet målas upp som en korrumperande arena och ses som det

laglösa landet. Diskussionerna leder vanligtvis fram till samlatsats: att flervuxna borde finnas på nätet. Till en början låter det vettigt och det kan vara bekvämt att ha ett svar på problemen. Men lösningen bjuder på motstånd.

Enligt oss som skriver, handlar problemen på internet egentligen inte om bristen på vuxna. Det finns gott om vuxna på nätet. De surfar, chattar, skickar e-post, letar information, spelar spel och sitter på Facebook både i arbetet och för nöjes skull. Problemen handlar heller inte om att för få vuxna på nätet söker sig till ungdomar, många vuxna gör det. Problemen beror snarare på att väldigt få av dessa vuxna är där i syfte att stötta ungdomar.

Föräldrar och andra vuxna

Vi ser inte enbart fler vuxna som lösningen, men väl rätt vuxna. Många menar att ansvaret ligger hos föräldrarna. Självklart borde föräldrar bära det yttersta ansvaret för sina barns säkerhet. I samhället uppmanas föräldrar att sätta sig in i hur deras barn använder internet, sitta bredvid dem när de surfar och prata om vilka sidor de besöker. Det tycks bara vara på detta vis som man kan undvika att ungdomar hamnar i trubbel.

Forskning pekar på att majoriteten av de unga som råkar illa ut på nätet generellt hör till riskgrupper.

Ur Ungdomsstyrelsens rapport *Se mig – unga om sex och internet* (s. 16):

”Undersökningen ger stöd till tidigare forskning som visar att det vanligen inte är barn och unga generellt som på grund av naivitet och oerfarenhet riskerar att utsättas för internetrelaterade sexuella trakasserier och övergrepp. Särskilda riskgrupper är unga som har erfarenhet av sexuella eller fysiska övergrepp, dålig kontakt med sina föräldrar och problematiska sociala relationer samt de som har svårt med gränssättning.”

Till de som utnyttjas sexuellt hör bland andra unga som söker bekräftelse genom exponering eller kickar genom att utsätta sig för situationer som de själva vet är farliga. En gemensam nämnare för unga i dessa riskgrupper är bristen på positiva familje- eller vuxenrelationer.

En del barn hemlighåller sina problem för föräldrarna men det finns också föräldrar som inte fullt ut kan hantera ansvaret för sina barn. Det handlar inte nödvändigtvis om brist på intresse, det kan röra sig om okunskap eller personliga problem. I en del fall är situationen värre.

Hur som helst är det inte rimligt att samhället nöjer sig med att uppmana föräldrar: Ryck upp er och ta ansvar för era barn! Särskilt inte när vi av erfarenhet vet att budskapet inte alltid mottas av de som bäst behöver det.

Samhällsansvar

Vi nöjer oss inte med att uppmana föräldrar i andra fall, till exempel i skolor där det finns en fascination för nazism läggs vi inte hela ansvaret på föräldrarna. Istället tas ett gemensamt ansvar och det ordnas temadagar, vi bjuder in gästföreläsare och tar in experthjälp vid behov.

Vi låter inte ungdomarnas föräldrar bära hela bördan, utan inser möjligheterna med och vikten av samverkan.

Det finns vuxna som avlönat eller ideellt tar vara på ungdomars intressen, oavsett om det gäller logdans, TV-spel, hip-hop eller film. Det finns klubbar för fotboll, schack, hästsport, ja, nästintill varje intresse. Det finns (eller fanns?) en fritidsgård i varje kommun och till och med nattvandrare och i många fall fältassistenter som arbetar uppsökande för att nå ungdomarna som ”hänger på stan”. Hur kommer det sig att samhället i vissa fall engagerar sig men helst skjuter över hela ansvaret på föräldrarna när det handlar om internet?

Positiv påverkan

Bakom detta spökar förmodligen uppfattningen att internet huvudsakligen är en aktivitet som utförs i hemmet. Men idag behövs det bara en någorlunda modern telefon för att surfa eller chatta. Det som förut bara skedde bakom familjens datorskärm sker nu överallt: på skolan, på biblioteket, hos kompisar eller via mobilen. Att internet är en plats man bara har tillgång till hemifrån stämmer inte längre. Vuxenvärlden måste hitta sätt att finnas också på de nya platserna unga besöker.

Det behövs inte nya yrken för att möta behoven. I Sverige finns mängder av människor som arbetar med ungdomar och som är duktiga på sitt jobb. Det som behövs är att de inser internets roll och integrerar det i arbetet.

Att vistas på internet kan ha negativa konsekvenser men vi menar att det är flera gånger värre att stirra sig blind på dem. Utan att gå in på huruvida det positiva överväger det negativa kan vi konstatera en sak: Vi har större möjlig-

heter att handla positivt än vi har att förhindra allt negativt. Vi kan göra mycket mer gott än de som vill ont kan skada. Vill vi arbeta förbyggande kan vi inte vänta tills katastrofer inträffar.

Kontakter med vuxenvärlden

Vi vågar påstå att de flesta har minnen av obekväma situationer när vi som barn mött vuxna. Kanske var det mötet med skolsköterskan eller när vi ringde hem till en blivande pojk- eller flickvän och möttes av en förälders röst i andra änden. För att inte tala om när vi oroade oss över fysiska bekymmer av personlig karaktär, och tvingades gå till en okänd läkare...

För några har det varit bagateller, för andra rejäla hinder. Gemensamt är att även dessa möten har bidragit till att forma oss som individer. Under vår uppväxt behöver vi även möta andra vuxna. Några som förebilder, andra som bollplank eller rådgivare och ett fåtal som agerar avskräckande exempel.

Möten och relationer med vuxna utanför familjen påverkar barnets uppväxt, men det gör också möten med andra barn. I *The Nurture Assumption* från 1998 utmanar den amerikanske psykologen Judith Rich Harris invanda föreställningar och skriver att barnets förhållande till föräldrarna, förutsatt att förhållandet inte är traumatiskt, inte nödvändigtvis är mer betydande än kamratkretsen när det gäller individens utveckling.

Mycket kortfattat hävdar hon att barn kanske till och med formas mer av sitt umgänge än av sina föräldrar.

Välja intryck

Inom forskningsområdet New Social Studies of Childhood ifrågasätts gamla föreställningar om barndomen och barns

uppväxt. Bland annat uppmärksammas barn och ungas sätt att hantera sin verklighet i egna miljöer, samhällsstrukturer och kamratkulturer, bortom föräldrarnas påverkan.

Att unga influerar varandra är kanske ingen nyhet även om kontakterna med vuxenvärlden också varit en stor del av de flesta ungdomars liv. I vår tid riskerar dessa kontakter att bli färre. Unga använder sina mobiler när de ska bestämma att ses eller för att ringa varandra direkt. För att söka information krävs heller ingen kontakt med vuxna, det mesta finns på nätet och de led i sökandet som vuxna annars måste bidra med hoppas över.

Genom googlande och sökande i internetforum hittar du det mesta. När unga dessutom lever en stor del av sitt sociala liv på nätet begränsas urvalet av perspektiv eftersom de intryck som tas in kommer oftast från kompisar och länkar som ungdomar klickar in sig på kommer från vänner och bekanta.

Tekniken, med internet som en stor del, har underlättat för människor att välja vilka intryck som tas in. Enligt Nordicom's mediebarometer 2008 gick internet om TV när det gäller ungas användning en genomsnittlig dag. Det kan tolkas som att ungas huvudsakliga mediekanal inte

längre är massmedia, envägskommunikation. Snarare masskommunikation med möjlighet till urval. TV-tittandet har till stor del flyttats till datorn där det finns möjlighet att styra över vad som ses och när. Beteenden ändras kontinuerligt.

Urvalet gör att ungdomar lättare kan välja bort vuxnas perspektiv. Att prata eller lyssna på vuxna blir ett medvetet val som unga gör. Vuxna behöver lära sig att det inte är behov utan de ungas vilja att mötas som är det centrala.

Att se människan

Internet är en plats där många vanliga hierarkier försvinner. Att vara vuxen ger sällan automatiskt hög status i ett nätbaserat forum. Du får förmodligen ingen att lyssna endast genom att yppa din yrkestitel och den ger dig inte nödvändigtvis någon förtur. Unga vet oftast var de kan vända sig för att tala med en vuxen om de har problem. Om de inte tar kontakt beror det snarare på att de inte har tillräckligt stort förtroende för någon eller att problemen helt enkelt inte upplevs som allvarliga nog. Vart de ska gå för att tala med en vuxen utan att ha problem, det är däremot inte alltid lika självklart.

När Fryshuset's Nätvandrare startades var syftet att skapa trygga relationer till barn med missbrukande föräldrar. Tanken var att målgruppen bäst kunde mötas på en plats som erbjuder anonymitet.

Nästa steg var att skapa en sajt där barnen faktiskt kunde mötas. Det första förslaget var att sajten skulle ha samma namn som verksamheten då hade: Glömda Barnen. Det är inte särskilt troligt att en ung person frivilligt skulle klicka in sig på en sida med det namnet, varför idén heller inte höll.

Provberätta

Internet skulle dock komma att visa sig vara ett fantastiskt sätt att möta vår unga målgrupp på. Nätvandrarna, som verksamheten istället kallades, började arbeta på olika svenska ungdomssidor och deltog på användarnas villkor. För oss fick de unga en möjlighet att "provberätta". Det vill säga, fick en möjlighet att anonymt berätta sin historia för en vuxen, prova sätta ord på sina erfarenheter helt utan återverkningar och allvarliga konsekvenser.

Utifrån samtalen lärde vi oss flera saker. Det första var att många unga som vände sig till oss för att berätta om sina problem redan hade pratat med sina kompisar och för många var det gott nog. Flera var även i kontakt med till exempel BUP eller en skolkurator. Med oss ville de snarare diskutera sina bekymmer i en trygg situation, i ett sammanhang där de inte var objekt för behandling. En annan erfarenhet vi gjorde var att vi i vissa fall måste lämna problemfokus och koncentrera oss på att ha roligt tillsammans för att nå dem som behövde hjälp.

Att leda eller slå följe

Vuxna begår ibland misstaget att rangordna vikten av ett samtal efter tyngden på de problem som avhandlas. För unga kan ett samtal om till synes triviala saker ha långt större betydelse än ett som handlar om smärta, sorg och ångest. Många av dem som kontaktade nätvandrarna gjorde det efter att redan ha försökt få hjälp av en eller flera professionella. De ville inte ha en till psykolog, bara en vuxen att prata med.

De flesta unga vill ha vuxna omkring sig, men inte vilka som helst. De vill inte ha vuxna som snokar. De vill inte ha vuxna som fördömer. De vill heller inte ha

vuxna med fördomar om att alla unga är hjälplösa och i stort behov av deras hjälp.

Det råder brist på vettiga vuxna så som mentorer och rådgivare för unga att prata med. Det vi kan göra är det som behövs mest: vara medmänniskor. Vi måste låta de unga själva välja vilka samtal som är viktiga. På internet finns en fördel: där har vi inget val.

Nätet som verktyg

Det är viktigt att vuxna, framförallt de som arbetar med barn och unga, lär sig om ungas internet och hur internet kan integreras i arbetet. Det finns inga toöverstigliga hinder, det finns redan nu många som arbetar socialt på nätet och som har gjort det i flera år. Eftersom internet är en viktig del av ungas vardag bör vuxna finnas där i syftet att skapa positiva relationer. Vuxna är inte utestängda från den vardagen men vissa väljer att stanna utanför på grund av olika orsaker.

För att bättre förstå varför internet är en så stor del i ungas liv, och därmed varför vi vuxna borde vara där, behöver vi förstå vad ungas internet är. För många är det självklart, och ni som känner så uppmuntras att skumläsa eller hoppa över följande kapitel.

VAD GÖR UNGA PÅ NÄTET?

Vuxna vet att i princip alla unga är på nätet och dessutom är där i stor utsträckning. Det betyder inte att vuxna alltid vet vad de gör på nätet, och det vi inte vet kan verka skrämmande.

DET FINNS lika många sätt att använda internet som det finns användare. För en del innebär det att få träffa sina nära vänner, att få känna sig trygg och fri i sin identitet eller att kunna ägna sig åt sin hobby. För andra innebär det kanske bara att man letar information eller svarar på e-post. Vill du veta specifikt vad just ungdomarna i din omgivning gör så finns det ingen genväg: fråga dem! Som vanligt kommer de antingen berätta allt, inget eller en del av sanningen. Förhoppningsvis kommer de åtminstone berätta en del. Detta avsnitt är till för att du ska kunna förstå vad deras svar betyder, om svaret var luddigt.

Så vad gör ungdomar på nätet? Det korta svaret är: unga gör samma sak som de har gjort i alla tider. De söker information, utforskar sin sexualitet, testar och överskrider ibland gränser, skaffar sig vänner och ovänner och betar sig både bra och mindre bra. Skillnaden är att det finns nya sätt att göra det på. Nya möjligheter och nya risker.

Det lite längre svaret är att internet handlar mer om kommunikation än information. Det finns en mängd olika hjälpmedel, applikationer, webbplatser och

program som underlättar för kommunikation på internet. Det är en utmaning att beskriva vad ungdomar gör på nätet eftersom livet på nätet är så föränderligt. En viss sajt, ett visst videoklipp eller ett visst spel kan vara omåttligt populärt under några veckor, bara för att sedan ses som gammalt och ointressant. Sajter kan också nyttjas av olika grupper under olika perioder.

Nedan följer en förklaring av de vanligaste "umgängesformerna", följt av andra intressanta sysselsättningar på nätet som tar upp ungas tid. Statistiken är hämtad ur undersökningen *Unga och Medier* som Medierådet genomförde år 2008 och *Unga svenskar och Internet 2009* från World Internet Institute.

Communities och sociala nätverk

I dagligt tal bland ungdomar är ett community en mötesplats på nätet som kräver medlemskap och där användarna kan presentera sig, ta del av andras presentationer och på olika sätt kommunicera med varandra. Kommunikation sker genom att användare skickar meddelanden till varandra, skriver inlägg i gästböcker, debatterar med varandra i forum, går med i team/grupper för diskussion eller sakens skull, kommenterar varandras dagböcker/bloggar eller bilder, pratar med varandra i chatter och så vidare. Funktionerna kan gå under olika namn, men efter att ha besökt

ett community så känns de vanligaste ofta igen även i andra.

Sociala nätverk så som Facebook är ett redskap för att upprätthålla befintliga relationer från vardagen, snarare än att skapa nya.

Internetforum

Ett forum kan liknas vid en anslagstavla där alla medlemmar kan posta inlägg som andra har möjlighet att svara på. Svaren hamnar i regel under varandra. Följetongen av inlägg bildar en diskussion som oftast omnämns som tråd. Forum är inte begränsade till nätverkssajter och communities utan kan ibland utgöra en egen sajt eller vara ett komplement till andra webbplatsar.

Chatt och Instant messaging

Tekniken kallas även instant messaging eftersom meddelanden levereras direkt, vilket möjliggör samtal snarare än korrespondens. Enligt *Unga svenskar och internet 2009* är chatt den absolut vanligaste aktiviteten bland unga på nätet.

Drygt fyra femtedelar av de ungdomar som blev tillfrågade i undersökningen svarade att de oftast chattade med människor de redan känner, endast en tiondel att de chattar för att lära känna nya.

För att använda chattprogram krävs att ett konto startas, oftast knutet till en e-postadress. Därefter kan användaren logga in via tjänsten från alla datorer med internetuppkoppling på vilka programmet är installerat. Bland unga i Sverige var det vanligaste programmet för chatt Windows Live Messenger, oftast bara kallat MSN efter tidigare versioners namn (vi refererar till programmet som MSN eftersom det oftast omnämns så av ungdomar). Upplägget är att användaren knyter kontakter och samlar dem i sin kontaktlista, ungefär som en telefonbok. I listan syns vilka som är uppkopplade för tillfället, och bara genom att klicka på personens användarnamn går det att börja chatta. Meddelanden skickas direkt till mottagaren och visas då i programmets dialogfönster, chattfönstret.

Ett annat vanligt program är Skype som

ofta används för både ljud- och videokonversationer. Både via MSN och via Skype går det att camma, det vill säga använda webbkameran för att livesända video.

Den mest använda chatten år 2010 är den inbyggda chattfunktionen i Facebook. Precis som i de externa programmen MSN och Skype används facebookchatten mellan två deltagare som finns på varandras vänlistor.

Bloggar

Från början sågs bloggande mest som digitalt dagboksförande men är enligt många en maktfaktor i dagens Sverige. I korta ordalag är en blogg en webbplats där den eller de som driver bloggen kan skriva regelbundet. Nya inlägg visas på toppen av sidan så att besökarna kan läsa det senaste. Länkar till äldre inlägg finns också synliga. Besökare är ofta välkomna att kommentera inläggen. Möjligheten att kommentera är utbredd på internet i många olika former: bilder, inlägg på Facebook, nyhetsartiklar etc.

Många sajter är idag integrerade, den tekniska gränsen mellan blogg och hem-

sida är svår att dra. Organisationer och företag använder sig av liknande tjänster, internets roll som plattform för interaktivitet ställer krav på de som skapar sajterna. Regelbundna uppdateringar såväl som möjlighet till att kommentera och sprida är i princip ett måste. Det gör också att bloggen som modell för utformning är väldigt passande. Trots att bloggen är ett utbrett fenomen även bland vuxna är det fortfarande tjejer och unga kvinnor som dominerar bloggvärlden.

Onlinespel

Delar av vuxenvärlden har börjat förstå att internet är en social grej och att communities och chatter handlar om kommunikation. Det vi också behöver förstå är att spel också är en social aktivitet - en gemensam aktivitet såväl som en mötesplats.

Många vuxna ser dataspelandet som ett enhetligt begrepp. För ungdomar kan spel på datorer innebära helt skilda saker, det kan liknas vid alltifrån att spela patiens till att läsa prosa. En del spelar ett

webbaserat spel som tidsfördriv två-tre minuter, andra spenderar flera timmar om dagen i en annan värld. Ibland bara för att chatta med kompisar, ibland för att delta i stenhårda tävlingar.

Identitet på nätet

Våra erfarenheter av ungdomar på internet är att de kan vara oerhört hårda mot varandra men i lika hög grad visa värme, intresse och empati för varandra, vara omtänksamma, intelligenta och uppmuntrande. En del ungdomar vill uppfattas som någon de i verkligheten inte är. Detta sker av olika anledningar, ibland för att passa in, för att inte vara ensam och utanför.

Att det är lättare att vara sig själv när man är anonym är inte så konstigt men faktum är att det också gäller i samtal med personer man redan känner. Cecilia Löfberg fil.dr. i pedagogik skriver i avhandlingen *Möjligheternas arena* (s. 45)

“(…)Online kan de kommunicera på andra villkor med personer de känner eller känner till. Dessa villkor erbjuder en möjlighet att uttrycka sig utöver vad ett framträdande i det fysiska rummet erbjuder.”

Vissa upplever att de på nätet slipper kontrollera sin identitet. Som exempel skriver signaturen Vattuman på sajten ungdomar.se

“I skolan kan du vara den personen du vill att andra ska uppfatta dig som, på nätet kan du vara den du är i verkligheten. (...) Det är som att leva ett dubbelliv, ett i skolan och ett på internet. Internet tillåter dig att vara den du är, du finner människor du i vanliga fall inte skulle ha funnit. Du kommer i kontakt (med) människor som har samma intressen som dig

du själv, människor som har likadana problem som du själv, människor med samma musiksmak, du finner människor som accepterar dig för den du är och inte någon de vill att du ska vara.”

Kommentarerna till artikeln var många och innehöll både kritiska och igenkännande uttalanden. Ofta i en och samma kommentar. För att exemplifiera andra sätt att se på identitetsfrihet:

“Internet är bra, där kan man vara exakt vem man vill. Och man vågar nog vara mer öppen för någon person på internet än sina föräldrar. Föräldrarna har glömt hur det är att vara ung”

På nätet upplever många en möjlighet att välja vilka intryck som andra ska få av dem. När man själv kan välja vilka bilder andra får se, när man har möjlighet att tänka efter innan man uttalar sig, blir möjligheten att vara den man vill så mycket större.

Cecilia Löfberg har forskat i vad det är som lockar ungdomar att tala om svåra saker över internet. Hon skriver om en relativ anonymitet: det faktum att de inte är förkroppsligade upprätthåller en sorts anonymitet trots att de kanske till och med känner varandra utanför nätet. Denna relativa anonymitet skapar stora möjligheter för möten mellan ungdomar och vuxna eftersom många unga upplever att det är enklare att ta kontakt och prata om svåra saker anonymt. Löfberg sammanfattar de viktigaste aspekterna av samtal på nätet i fem punkter som alla inverkar på varandra:

- **Känsla av kompetens**

Jämfört med samtal i den fysiska världen

har ungdomar en större känsla av kompetens vid samtal på nätet. Vuxna har en tendens att möta unga som mindre vetande, unga kan lätt känna sig underordnade och det blir mindre påträngande i virtuella möten. Dessutom har barn och ungdomar ofta större tekniskt kunnande vad gäller internet, chatt och communities, något som bidrar till en känsla av kontroll.

- **Oberoende av kropp**

I virtuella möten är kroppen inte längre en bärare av identitet som måste tas hänsyn till. I fysiska möten kan barn och unga lätt känna sig begränsade, tankar kretsar kring hur kroppen uppfattas och bedöms. På internet upplever många därför en större frihet att uttrycka sig, kroppen är inte längre ett hinder i kommunikationen när den inte längre bär identiteten.

- **Möjlighet till reflektion**

Möjlighet finns att välja vad som ska sägas och hur det ska uttryckas. Dessutom blir skadan mindre om de på något sätt skulle göra bort sig. Vid samtal på nätet blir oron under samtal mindre eftersom du inte tvingas till direkt respons.

- **Privat sfär**

Den oro som finns i fysiska möten, då unga är rädda att det som sägs kan höras, avslöjas och spridas i deras lokala miljö, minskar på nätet. I och med den relativa anonymiteten har en mer privat sfär större möjlighet skapas och upprätthållas.

- **Utökat handlingsutrymme**

Tillsammans utgör de här villkoren en

relativ anonymitet och ett förändrat eller utökat handlingsutrymme för barn och unga. Ett utrymme som kan användas till att tala om känslor, tankar och funderingar som de väljer att inte ta upp i andra (fysiska) sammanhang.

Att tala om svårigheter

Många unga känner ett obehag inför att tala med vuxna om jobbiga saker. Det kan handla om osäkerhet inför hur den vuxne ska reagera och agera, det kan handla om skam eller helt enkelt ett bristande förtroende för vuxenvärlden. Ofta finns en rädsla att de genom att berätta kommer att tvingas ta fler steg än de är redo för. På nätet har vi större möjlighet att säkerställa ett tryggt samtal där den unga kan känna sig lugn och behålla kontrollen. Förtroende som byggs på nätet stärker individen även i verkligheten.

Internet som plats för samtal underlättar också för ungdomar att distansera sig från sina bekymmer. Problemet blir inte förkroppsligat i dem utan kan behandlas som någonting utanför, samtalet om det tunga står i centrum snarare än personen som bär det. De kan tala med oss om det utan att vara rädda för att själva identifieras med problemet. Detta underlättar vår kontakt med ungdomar, men framförallt underlättar det deras kontakt med oss. Många upplever att nätet erbjuder kontroll och en möjlighet att närma sig problemet i sin egen takt.

Nya målgrupper

Det är de ungdomar som varken sitter längst bak eller längst fram i klassrummet, som inte riktigt känner sig hemma men ändå inte riktigt utanför. De som inte pratar med lärare så ofta, inte hamnar i samtal med rektorn och inte sätter sig för

att fika med fritidsledarna. Kanske tänker vi att anledningen till att vi inte uppmärksammat dem innan är att de inte har ett behov av att bli uppmärksammade. Eller är det den gruppen vi har dåligt samvete för? Som vi vet behöver mer uppmärksamhet än vi för tillfället ger dem? Som får stå tillbaka när andra, utåtagerande ungdomar mer tydligt visar ett behov av stöd? Ofta är det dessa ungdomar som vi i skolan pratar om, när vi säger att vi inte hinner med alla. Faktum är att många unga har fått en möjlighet att göra sig hörda på internet och vuxna har fått en ny plats att möta dem på. En plats som möjliggör något vi tidigare saknat: att mötas på lika villkor.

Nu handlar det bara om att vuxna ska ta tillfället i akt, utan att för den sakens skull kränka ungas integritet. Det är en balansgång och för att kunna gå den behöver vi förstå skillnader mellan hur vissa vuxna och unga ser på internet.

Källkritiskt tänkande

I skolor och hem tar vuxna på sig ansvaret att lära unga om internets faror. Det behövs trots att de flesta unga lärt sig egna strategier för att handskas med sådant och generellt kan mer om nätet. Många vuxna blir lurade att gå med i till synes snälla grupper på Facebook, bara för att senare få se hur gruppen byter beskrivning och visningsbild till något stötande. Ungdomar har däremot ofta lärt sig en hälsosam misstro mot sådant. Det kritiska tänkandet på nätet, liksom många andra aspekter av nätanvändning, har oftare att göra med nätvana än med ålder. En van nätanvändare är i de flesta fall svårare att lura än en ovan. Ungdomar är i regel vana nätanvändare medan yngre barn och äldre vuxna oftast är ovana.

Ett exempel är den generella bilden av groomare. På LunarStorms information för föräldrar och lärare gick det att läsa:

“Vanliga föräldraråd fungerar minst lika bra på nätet. Fula gubbar är alltid fula gubbar, vare sig de är på nätet eller i parken.”

Det i viss mån sant. När det gäller grooming varnar vuxna ofta för ”fula gubbar”. Bilden av den sjuke, äldre mannen som antastar barn i gränder, blottar sig på stranden och jagar unga i parken har etsat sig fast i vår föreställningsvärld. Samtidigt är de vanligaste förövarna enligt BRÅ:s rapport, *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet* från 2007, i åldern 25-35 år, tätt följda av 18- till 24-åringar (baserat på anmälningar gällande internetkontakter som resulterat i sexualbrott vid träff utanför nätet). Om vi bara talar om gamla snuskigubbar gör vi alltså ungdomarna en otjänst, hur ska de då kunna höra varningsklockorna i en kontakt med en charmerande 26-åring?

Grooming = när vuxna kontakter barn i sexuellt syfte

Elza Dunkels, fil. dr. i pedagogiskt arbete vid Umeå universitet, tar upp ett annat exempel. I boken *Vad gör unga på nätet?* (s. 52-53) skriver hon bland annat om vuxnas syn på ungas förhållande till pornografi:

“En av de 12-åringar jag intervjuade hade genom hela intervjun klagat på porr-pop ups och han återkom gång på gång till att det var det värsta med internet. När jag sedan frågade honom om de hade några förhållningsregler avseende nätet i skolan och

hemma, svarade han att han kunde komma på en enda: man får ej gå in på porr. (...) Om någon hade vetat att han har så starka aversioner mot pornografi skulle de nog inte uppmana honom att inte ”gå in på porr”. (...) Det kan dessutom uppfattas som oförskämt att säga åt någon som så tydligt känner sig störd av pornografin på nätet att han inte får göra det han ändå inte vill. (...) Utifrån de resonemangen är det viktigt att fundera på om man verkligen vill ha den typen av förhållande till de unga man har omkring sig, eller om man vill att de ska känna sig trygga nog att prata om de här frågorna.”

Vuxnas fördomar kommer ofta i vägen och kan leda till att unga känner sig anklagade. En överdriven betoning på internets faror stöter bort ungdomarna eftersom de ofta inte känner igen beskrivningarna.

När vi som arbetar med unga möter unga på nätet är det viktigt att vi deltar. Genom att delta på deras villkor, med en vuxens förhållningssätt anpassade för ungas sammanhang, skapar vi förståelse och ett förtroende.

NÄTVANDRING

– METOD OCH FÖRHÅLLNINGSSÄTT

En del vuxna använder redan nätet i sitt arbete med ungdomar. Vissa gör det för att informera, andra chattar och svarar på frågor i frågelådor medan ytterligare en del bedriver behandling. Nätvandring som arbetsmetod handlar först och främst om att använda nätet för att bygga positiva relationer mellan ungdomar och pålitliga vuxna.

KOMMERSIELLA AKTÖRER har för länge sedan insett internets betydelse när det handlar om att nå en ung målgrupp. Inom politiken har internet anammats och blivit ett av de viktigare medierna vi har. Sociala verktyg har också börjat hitta arbetssätt och metoder på nätet och flera har arbetat där i många år.

Den här delen av häftet är tänkt att vara till hjälp för dig som är intresserad av nätvandring, men även för dig som på andra sätt vill integrera nätet i ungdomsarbetet. Du kanske redan nu använder internet i arbetet och vill ta del av andras tankar om det. Nätvandring kan fungera som ett komplement eller som en arbetsmetod för sig.

Till en början behandlas arbetsmetoden i stort. Det handlar om att utnyttja nätet på det sätt som är mest passande för ditt arbete och ungdomarnas behov. Därefter går vi in på hur olika typer av kommunikationsmedel används och fungerar, hur sociala medier såsom bloggar kan använ-

das och hur det är möjligt att använda sig av onlinespel i arbetet. Avslutningsvis tar vi upp juridiska, etiska och tekniska aspekter på nätvandring samt förslag på hur arbetet med utvecklingen av en egen metod kan påbörjas.

Förmodligen kan du redan nu tillräckligt mycket för att ge dig ut. Testa dig fram och kom ihåg att praktik är lika viktigt som teori.

En överblick

Idag kan det vara svårare att se var ungdomar samlas eftersom deras umgängesmönster drastiskt har förändrats under de senaste tio åren. Det betyder inte att ungdomar har slutat att gå på fester, till ungdomsgårdar eller att träffas vid kiosken, men det finns en ny dimension i umgänget. De nya kommunikationskanalerna ersätter mycket sällan det fysiska umgänget. En vän som man enbart träffat på internet är inte riktigt samma sak som en vän i det fysiska livet.

Nätvandring handlar om att göra sig tillgänglig för ungdomar på nätet och att kunna möta dem på mer lika villkor. Det går att nätvandra lokalt men också nationellt, det vill säga försöka finnas tillgänglig för ungdomar i hela landet.

Fördelarna med att använda nätet är många, men framförallt handlar det om fyra saker:

- Att många unga föredrar att prata om svåra saker på nätet.
- Att kunna vara en större del av ungas vardag och därigenom bli mer tillgänglig
- Att underlätta kontakter och samtal där barriärer i det verkliga livet håller unga tillbaka
- Att nå en annars väldigt svårnådd målgrupp, de ungdomar som du sällan stöter på vid exempelvis nattvandring eller fritidsverksamhet.

Till att börja med vill vi ta upp skillnaden mellan att söka upp unga och låta unga söka upp dig.

"(...) Jag tror att de som sent börjar använda internet tänker: "Jag lägger det (informationen) på webben". Då brukar jag säga lite provocerande att det är som att lägga det i arkivet. Tro inte att du har gjort något stort genom att bara lägga det på nätet, för nätet är ett hektiskt och galet ställe. Ingen kommer att titta på det eller läsa det. Du måste vara där människor är, och du måste ha något speciellt, något som är värt att prata om, värt att dela med andra."

- Matthew Barzun, USA:s ambassadör i Sverige, intervju i Ny Teknik den 28 oktober 2009

Vi bör fråga oss vad vi har att erbjuda? Mycket information finns redan på nätet och roliga ungdomssidor finns det ett överflöd av. Dessutom har de flesta unga redan egna kontaktytor, de har sina kompisar på Facebook och är kanske medlemmar i något community. Om vi vill ge unga en möjlighet att på ett enkelt sätt kontakta

en vuxen bör vi minnas att de förmodligen redan vet var de ska leta.

Välja mötesplats

Nätvandring handlar framförallt om att befinna sig i sammanhang på nätet som hör ungas vardag till. Att bygga en ny ungdomssajt kan visa sig vara bra, men ofta är det inte riktigt genomtänkt innan arbetet börjar. Vi rekommenderar snarare att du börjar med att utnyttja de sammanhang som redan finns. Titta på vad unga faktiskt tycker om, prata med de som finns i din kommun och fråga vad de gör och vad de gillar att göra på nätet. Besök olika sajter och se med egna ögon. Fråga också om ungdomarna känner att de saknar något. Om du upptäcker att det faktiskt finns ett tomrum att fylla med en sajt, att den kan erbjuda ungdomarna något de inte redan har, så ska du ta idén vidare. Om det inte gör det rekommenderar vi att istället använda de platser som redan finns och möt ungdomarna på deras befintliga arenor.

Möta ungdomar på nätet

Att välja strategier för relationsbygge eller spridning av idéer är ingenting nytt, det finns i alla sammanhang där någon vill få fram något. Korvkioskens skylt "KORV", den tidiga arbetarrörelsens yrkeсталare och nattvandrararnas arbete på stan är alla exempel på medvetna strategier där människor anpassat sin metod för målgruppen.

I Sverige finns idag lång erfarenhet och stor kompetens vad gäller att möta och bygga relationer till ungdomar. Såväl professionella som ideella ungdomsarbetare har utformat metoder och strategier för att möta unga där de ser att de samlas.

Platserna har varierat, det har bland annat handlat om dansbanan, tågstationen, korvkiosken, diskoteket och hemmafesten.

Något som förbryllat en äldre generation, och som fortfarande sätter rynkor i pannan hos vissa, är det faktum att ungdomar inte längre behöver lämna sitt rum för att umgås. Hur ska vi som arbetar med unga då möta dem?

Ta befintliga relationer ut på nätet?

För dig som arbetar med unga lokalt kommer en stor del av kontakterna på nätet att vara ett komplement till de dagliga mötena. Du kan alltså prata med dem utanför nätet om det som händer där. På så sätt blir det någonting som du och personen delar.

Skapandet av dessa relationer kan ske på olika sätt, men en början kan vara att nämna att du finns på nätet när du har möjlighet. Är du på en skola, skriv upp din facebooklänk, din MSN-adress eller eventuell blogg. Pratar du med någon ute så kan du också nämna att ni kan snacka vidare på nätet. Ytterligare en viktig del är att du kan ta hjälp av ungdomarna i arbetet, diskutera igenom saker med dem. Vill du starta en blogg, be dem hjälpa dig att komma igång. Det är en bra ingång till frågor om vad de anser att vuxna ungdomsarbetare kan göra på nätet.

Nu ska vi prata om några olika funktioner och hur de används bland unga och hur de kan användas av vuxna som arbetar med unga. Sammanhanger bestämmer oftast vilken funktion som används och de är sällan plattformsspecifika utan finns ofta på en och samma sajt eller spel.

Det handlar alltså inte om olika sorters sajter utan om olika sätt att kommunicera via dem eller andra liknande program.

KOMMUNIKATIONSMEDEL:

1. Offentliga forum

ETT INTERNETFORUM kan finnas som en mer eller mindre aktiv del i en social sajt eller som en egen webbplats. Jämför till exempel www.flashback.org med de diskussionsforum som finns i Facebook-grupper. På Flashback kretsar allting kring diskussionerna i forumet (som utgör i princip hela sajten) medan forumen på Facebook är små och relativt inaktiva i jämförelse med hur mycket andra funktioner används.

Hur du vill jobba bestämmer i princip vilka sajter du bör besöka. Vill du jobba med unga med en viss typ av problematik så söker du upp forum där sådana ämnen ofta behandlas. Vill du använda internet för att hålla bättre kontakt med ungdomarna i din närhet tar du reda på vilka sajter de använder. Försök hitta en plats som du har en naturlig ingång till, där du kan relatera till diskussionerna och till besökarna.

Börja med att lära dig hur forumet fungerar. Har du ingen tidigare erfarenhet av internetforum kan det ingen stor sak att fråga någon som kan. Förmodligen finns det ungdomar i din närhet som kan hjälpa dig att komma igång.

Första gången du besöker ett visst

forum bör du börja med att läsa några trådar. Läs gärna både seriösa och oseriösa, det vill säga trådar som behandlar allvarliga saker och trådar som bara verkar vara ett tidsfördriv. De flesta forum har sin egen stämning och det kan skilja stort i forumkultur från en sajt till en annan. Att försöka ta reda på i vilken sorts sammanhang du befinner dig i är en bra början.

Var beredd på att tonen kan vara hård och att det inte är ovanligt att extrema åsikter vädras relativt öppet. Kom ihåg att där det finns utrymme att vara oschysst finns minst lika stort utrymme att vara schysst. Den hårda jargongen är för övrigt inte speciellt för ungdomar. Faktum är att det går att hitta minst lika hård jargong i forum för familjefrågor och renovering.

Offentliga forum kan sägas ha två kategorier: kommentarstrådar och diskussions-trådar. Exempel på en kommentarstråd kan vara under ett blogginlägg, under en artikel eller under en bild upplagd på Facebook. Det som skrivs där kan läsas av alla och visas i samband med det som kommenteras.

Kommentarsfunktionen blir vanligare och vanligare på nätet, men oftast handlar det än så länge om just kommentarer. Med det inte sagt att inga korrespondenser uppstår. Till diskussionstrådar kan de diskussioner som förs via internetforum räknas. Det som skrivs där är ofta öppet för allmänheten att läsa, de som inte är registrerade användare kan läsa vad som står men har inte möjlighet att själva skriva. Det betyder att även om bara fem personer skriver i tråden så kan ett otal fler vara anonyma läsare, varför du som ungdomsarbetare bör anpassa svaren så att de riktas till enskild person och allmänhet.

Presentationen

I de flesta nätsammanhang där människor interagerar finns en möjlighet att skapa ett användarkonto med en profil eller presentation. Vanligt i en presentation är att man med en bild och text gör just vad namnet föreslår: presenterar sig själv. Bland unga kan presentationen vara mer eller mindre personlig beroende på i vilket sammanhang den är skriven. Communities och forum har ofta olika grader av anonymitet och öppenhet, precis som de kan skilja sig i intressen och umgängesformer. Killergirl F13 på ett hårdrocks-forum kanske bara har en rad: "death by distraction" eller annat för att beskriva sig själv. Snuttan F12 på en hästsajt kanske berättar vad hon heter, vilken klass och skola hon går i, vem som är hennes bästa kompis, vad hennes favorithästar heter och så vidare.

Profilbilden (ibland kallad avatar) behöver inte föreställa användaren. Som vi tog upp i bokens förra del känner många att ett abstrakt foto eller en bild hämtad från nätet bättre förmedlar deras identitet (eller den identitet de vill förmedla).

För unga spelar användarnamnet olika stor roll beroende på hur mycket de engagerar sig i en sajt. På Facebook är det däremot vanligt att använda sitt riktiga namn, det handlar i huvudsak om att hålla personliga kontakter vid liv.

När du nätvandrar deltar du på samma villkor som ungdomarna men ditt syfte är annorlunda. Din presentation bör beskriva dig, din roll och ditt syfte på ett tydligt sätt. Först när du har ett tydligt syfte kan ditt deltagande bli mer på lika villkor. En lärare, fritidsledare eller fält-assistent är oftast välkommen.

Användarnamnet är i regel en länk till

presentationen. Skriv in ditt namn och lägg eventuellt upp en aktuell bild på dig. Du kan också kort berätta om t.ex. dina intressen, din musiksmak etc. men lägg tonvikten på att beskriva er verksamhet och ert syfte med att finnas där.

Samtal i forum

Som vuxen är det viktigt att försöka möta ungdomar på internet utan att ställa sig utanför sammanhanget. Ett exempel är när vuxna skriver alldeles för långa svar i diskussions-trådar. Det kan bli uttömmande svar på en fråga snarare än ett deltagande i diskussionen.

De som möts på nätet kan oftast hitta den information de söker på mindre än en minut. En akademisk artikel om köns-sjukdomar är inte det önskade svaret på frågan "varför har jag prickar mellan benen?". Det är snarare andras tankar om

ämnet som man vill åt.

Om tre eller fyra användare kontinuerligt postar inlägg i en tråd och en femte person skriver ett långt, informations-späckat inlägg som svar är det inte säkert att de andra ens läser det. Precis som i vanliga diskussioner måste vi ge och ta, vill vi att andra ska lyssna så måste vi också lyssna på dem. Jämför till exempel med en diskussion du deltar i som åhörare efter en föreläsning: du har din tur att tala och får då relatera till vad andra har sagt. Ibland säger du bara en mening, ibland har du en djupare poäng att framföra. Ditt inlägg i debatten bör inte vara längre än vad folk orkar läsa men heller inte så kort att det krävs en dialog för att tanken eller poängen ska bli tydlig.

De vuxna får sätta sig vid bordet och delta i diskussionen. Det är så vi som vuxna bygger förtroende; på internet liksom i skolan, på fritidsgården och gatan.

FÖRDELEN med att vara på forum är att du ger unga

en möjlighet att lära känna dig utan att behöva ge sig till känna. De kan se hur du agerar i diskussioner, att du inte är där för att fördöma utan för att lyssna och delta och att du faktiskt kan vara en rätt trevlig typ. Om du dessutom bidrar till och lyfter diskussioner, oavsett ämne, visar du ett intresse för alla ungdomar. Du bygger alltså inte bara förtroende i förhållande till dem du pratar med, du ger också en bild av dig själv för alla de som bara läser

igenom tråden för skojs

skull. Vilka frågor du ger dig in på bör variera med ditt intresse. Fokusera inte bara på trådar som handlar om problem.

När du ger dig in i en diskussion, börja med att läsa igenom hela följetongen och se vad andra har svarat. Är det en tråd som har pågått väldigt länge kan det räcka med att läsa de äldsta och de senaste inläggen för att bara skumma igenom mitten. Bland många forumanvändare kan det väcka irritation och

till och med ses som respektlöst att ge sig in i en diskussion utan att lyssna in vad som sagts. Inte helt olikt en diskussion i det vardagliga livet med andra ord.

Du kan uppmuntra och ge ditt perspektiv men också lyfta fram de positiva saker som andra ungdomar har tagit upp. Både de och du får mer ut av att bygga relationer. Att du uppmuntrar ungdomar att stötta varandra är bättre än att du går in för att under-visa dem.

Att tänka på i forumdiskussioner

- Läs igenom hela tråden.
- Citera gärna andra när du svarar, knyt an till vad andra har skrivit.
- Var sparsam med längre utläggningar till svar, stäm av läget först.
- Visa inte bara intresse för saken utan också personen.
- Handlar diskussionen om en svår fråga och du känner att du verkligen vill informera om något, lägg fram det bit för bit i olika inlägg. Börja med att svara

kort eller genom att ställa utforskande frågor.

- Erbjud en personlig kontakt vid ett passande tillfälle, helst inte offentligt utan skriv ett svar i diskussionstråden och skicka ett ytterligare via meddelande. Du kan även erbjuda att prata via facebook eller på MSN.
- Tänk på att du faktiskt skriver både för de som gör inlägg i tråden och en osynlig allmänhet. Många som undrar över samma sak som trådstartaren kan läsa tråden.

KOMMUNIKATIONSMEDEL:

2. Elektronisk post

BEROENDE på hur sociala medier tolkas ställs elektronisk post antingen inom eller utanför ramarna för termen. I grund och botten är elektronisk post inget mer än vad namnet säger: post som förmedlas elektroniskt. I övriga digitala kommunikationsmedel har nya sociala koder uppstått, specifika för den kultur som är etablerad bland vana nätanvändare. De mest frekventa användarna av e-post är vuxna som i princip har översatt de sociala koderna rakt av. Skillnaden mellan att skriva ett brev eller en lapp och att skriva e-post kan vara försvinnande liten.

Elektronisk post finns i olika former, dels den vanliga (ex. fred.flintastek@gmail.com) men också som med-

delanden i communities och forum. Funktionen dyker även upp i en del onlinespel, exempelvis World of Warcraft. Hur formell den elektroniska posten är beror på sammanhanget. När "vanlig" e-post skickas tenderar breven att vara längre och mer formella än i exempelvis ett onlinespel eller ett community. Fortsättningsvis kommer vi att skilja på de två genom att benämna "vanlig" elektronisk post som e-post och meddelanden som just meddelanden.

Facebook är ett intressant exempel eftersom dess meddelande-funktion är en blandning mellan elektronisk post och forumråd.

KORTFATTAT kan man säga att användning av e-post fungerar bra när det handlar om mer formella eller allvarliga kontakter men inte lika bra när det handlar om att ta en första kontakt med ungdomar. Skicka inte för långa brev till unga som inte kontaktat dig innan. Ibland övergår samtalet till chatt. Den kan också återgå till att bara vara en bekantskap i ett internet-forum eller så försvinner den helt när sakfrågan har avklarats. Fråga gärna personen du pratar med var hon/han helst kommunicerar.

KOMMUNIKATIONSMEDEL:

3. Chatt och Instant Messaging

CHATT finns i olika sammanhang. På chattsidor är chatten oftast öppen för alla. I communities är chatterum både stängda och öppna, oftast krävs att du är registrerad användare. Chatter i onlinespel varierar beroende på vad det är för typ av spel och i t.ex. World of Warcraft finns det flera olika typer av chatter i samma ruta men med olika grader av öppenhet för andra.

Den vanligaste typen av chatt är via så kallade instant messaging-program som Windows Live Messenger (MSN), Skype eller Facebook-chatten. Det går att chatta en och en eller flera samtidigt men enskilda chatter är vanligast. De som använder ett chattprogram har sina kontakter på en lista och kan lätt se och starta en konversation med kontakter som är uppkopplade.

En svårighet med att använda exempelvis MSN är att kontaktlistan tenderar att växa snabbt. Om många vill prata med dig samtidigt är det bra att vara extra tydlig. Antingen kan man bestämma en annan tid som fungerar eller förklara att du just då

pratar med många samtidigt. Som exempel kan du skriva: Just nu är det väldigt många som pratar med mig, och jag känner att jag vill kunna lyssna på det du har att säga. Vad säger du om att vi fortsätter det här samtalet imorgon kl då och då? Du avgör själv om du kan ägna samtalet den koncentration som krävs. Risken för att skicka fel sak till fel person ökar ju fler fönster du har öppna. Vid känsliga ämnen rekommenderar vi ett samtal i taget.

Tala även om var gränsen för ditt bidrag går och utforska det befintliga kontaktnätet. Hur är det med vuxna i omgivningen, föräldrar, lärare? Pratar personen redan med någon professionell? Om inte, försök motivera till det. Nätvandring handlar i vårt fall inte om behandling utan om samtal. Det är naturligtvis möjligt att bedriva behandling på nätet men då gäller andra regler bl.a. kring hantering av uppgifter och sekretess.

CHAT är den kommunikationskanal på nätet (bortsett från röstsamtal) som mest liknar ett vanligt samtal och det är i chatt som ungdomar gärna förmer förtroliga samtal. Efter-som det liknar ett vanligt samtal går vanliga samtalsmetoder också bra att anpassa efter kommunikationsmedlet.

Kom ihåg att en av de stora anledningarna till att ungdomar föredrar att prata om svåra ämnen via chatt är att samtalet är väldigt lätt att avsluta. Chatt ger en möjlighet att prova på, samtidigt som man lätt kan dra sig ur samtalet om det upplevs

som obehagligt. Det ställer också större krav på dig. Din möjlighet att "pusha" en ung person blir inte lika stor som i ett samtal bakom en stängd dörr. Den auktoritet vuxna har i förhållande till unga utanför nätet är också annorlunda, ibland kraftigt försvagad.

Syftningsfel och missförstånd är vanligt i chatt. Sammanfatta därför kontinuerligt för kontrollera att ni förstått varandra. Använd den du chattar med smileys på ett sätt du inte förstår, till exempel "min pojkvän gjorde slut och jag har tappat min mobiltelefon =)", så fråga vad de menar. Om de använder

slang du inte förstår, googla orden eller fråga om dem också. Ödmjukhet är ett ledord.

Ungdomar är olika bra på att föra samtal framåt. Det gäller både i vanliga samtal och i chatt, men det kan vara mer tydligt på nätet. Det betyder sällan att de inte vill prata, bara att de inte alltid vet vad eller hur de ska svara. Är du osäker så fråga dem. Samma sak gäller eventuellt bekräftelse du får i samtalet. Vissa skriver hur otroligt mycket samtalet betydde medan andra är otrevliga. Samtalet kan ha varit lika viktigt för dem båda.

Sämre kvalitét på nätsamtal?

Många organisationer utöver Fryshuset, bl a Röda Korsets ungdomsförbund och BRIS (som för övrigt har funnits på nätet länge) ser fördelar med samtal via chatt. Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge bedriver kognitiv beteendeterapi via internet. Därutöver finns det mängder av lärare, fältarbetare och fritidsledare som använder nätet i sina kontakter med ungdomar.

Det går att diskutera huruvida samtal på nätet är "bättre" eller "sämre" än de i den fysiska verkligheten, men det får inte ta fokus från vad som är viktigt. Det handlar om var vi kan möta ungdomar. För att använda en tidigare liknelse: vi låter inte bli att närvara på discot för att ljudvolymen försvårar samtalen. Nätet ger oss först och främst nya möjligheter att möta unga. Att det dessutom finns fördelar med att prata på nätet är en bonus.

	Längd på inlägg	Offentlighet	Likhet med röstsamtal	Svars frekvens
Elektronisk post	Långa inlägg	Enskilt	Enskilt	Kan ta ett dygn/flera dygn
Offentliga forum	Mellan	Öppet	Mellan	Timmar eller dygn
Chat	Korta inlägg	Enskilt	Störst	Sekunder/minuter

KOMMUNIKATIONSMEDEL:

4. Sociala medier

INTERAKTIVA funktioner finns på i princip alla stora sajter och människor är inte sena med att använda dem. Besök t.ex. en valfri dagstidnings webbplats. I de flesta fall är det möjligt att kommentera nästan varje artikel.

Detta öppnar upp för nya möjligheter. Om du t.ex. besöker lokaltidningens sajt och läser artiklar om händelser i kommunen som berör unga har du en given ingång till samtal. Du kan berätta om dina tankar kring det som hänt, kommentera vad andra har sagt och så vidare. Om det har hänt något allvarligt är det dessutom bra att du visar närvaro. Det gäller också om många ungdomar diskuterar något aktuellt, konserter, fester eller skolrelaterade saker. Om ungdomarna ofta besöker en viss sajt, vare sig det gäller lokaltidningens nätupplaga eller en viss motorsport- datorspels- eller modesajt så finns det sätt att möta dem.

Facebook och Bilddagboken kallar sig själva för sociala verktyg och skiljer sig från communities då de mer handlar om att upprätthålla befintliga relationer än att skapa nya. Man kan säga att de i första hand inte är offentliga mötesplatser som ett café eller en ungdomsgård utan mer som ett redskap likt en telefon.

Statusuppdatering

– en del sajter och instant messagingprogram har en funktion där du kan skriva en status. I detta fall betyder det en kort rad om vad du exempelvis gör eller tänker på för tillfället. Statusuppdateringar kan oftast läsas av alla dina kontakter.

OFTAST är det ungdomar som hittar vuxna på sociala nätverksajter och skickar en vänförfrågan. När två personer väl är "vänner", det vill säga att de lagt till varandra som kontakter i sitt Facebook-nätverk, kan de i högre grad kommunicera och dela det de lagt upp på sina sidor.

Unga är oftast medvetna om att mycket som läggs på nätet lika gärna kunnat

sitta på en anslagstavla. Blir vi inbjudna till ungas sammanhang, i vänlistor, till bloggar eller bilddagböcker kan vi egentligen inte utgå från annat än att de gett oss tillåtelse att ta del av vad som läggs upp. Vi på Nätvandrararna anser att det är viktigt att vuxna förvaltar förtroendet väl och tänker på att vår främsta anledning att vara där är att bygga trygga rela-

tioner. Vi ska inte granska eller värdera och bör göra det tydligt att vi inte gör det.

När vuxna får reda på saker som ungdomar inte vill dela men som råkat göra det utan att tänka sig för är det beklagligt och ibland tvingas vi att agera. Men, det är inte vår uppgift att söka efter sådan information.

KOMMUNIKATIONSMEDEL:

5. Bloggar

UNGDOMAR håller sällan sina bloggar hemliga. Oftast vill de ha många besökare och att bloggen ska läsas. Adressen till bloggen kan exempelvis skrivas bredvid visningsnamnet på MSN eller på deras olika presentationer.

Många ungdomsarbetare tycker att det är etiskt tvivelaktigt att läsa ungdomars bloggar. Samtidigt ser vi inga problem med att söka upp ungdomar på kvällar, på stan eller på hemmafester. Bakom eventuella etiska dilemman ligger förmodligen föreställningen om att bloggen är det samma som en dagbok, någonting privat som andra inte har att göra med.

Fråga gärna de unga du möter i ditt arbete om bloggande, om de har en blogg, vad de skriver om, hur ofta etc. Om de vill att du ska besöka bloggen talar de förmodligen om adressen. Fråga också i så

fall om det är okej att du kommenterar inlägg eftersom det inte är säkert att de vill att andra ska se att t.ex. skolkuratören varit inne och läst - trots att de själva bjudit in er. Om du besöker en blogg skriven av någon du har haft kontakt med är det bra att vara tydlig med det. Berätta att du varit där och läst.

Syftet med att använda sig av bloggar i sitt arbete med unga är att göra sig tillgänglig. Om du fått tillåtelse att kommentera kan det vara bra att tänka på att du skriver både till textförfattaren och till alla andra läsare. Antalet kommentarer behöver inte återspegla antalet läsare. En bloggs kommentarstråd är alltså offentlig på samma sätt som forumtrådar

Att själv blogga

Du har också möjlighet att erbjuda unga samma sak. Att skapa en blogg kan kännas som ett stort åtagande men du kan göra det. Flera på en arbetsplats

kan gemensamt driva bloggen och fördela skrivandet sinsemellan. Vill ni göra er tillgängliga är en sänkt tröskel ett bra medel för att nå målgruppen. Ni kan t.ex. skriva om vad ni gör i tjänst, var ni har varit, vad ni tänker på för stunden, om händelser inom kommunen, om aktuella händelser etc. Huvudsaken är att barn och unga har en kanal att knyta kontakter med er på.

För att få ut det mesta av er blogg är det viktigt att ni berättar att ni har den. Skriv in den i er presentation på olika communities ("Besök vår blogg!"), nämn den när ni har seminarier eller föreläsningar, berätta om den när ni möter era unga på stan eller online. För unga som bloggar kan det desutom visa sig vara ett gemensamt intresse och ett givande samtalsämne.

KOMMUNIKATIONSMEDEL:

6. Onlinespel

ONLINESPEL kan vara ett väldigt bra sätt att nå ungdomar. Det skiljer sig från ovan nämnda metoder eftersom det i högre grad handlar om en aktivitet och att agera ut ett intresse. Du kan spela World of Warcraft och ni kan även träffas för att spela, t.ex. genom att anordna LAN-party. Eller varför inte åka tillsammans till Dreamhack?

Olika datorspel kräver olika mycket tid. För att få behållning av dem krävs alltså att du lägger tid på att spela. Ett eget intresse är en förutsättning, utöver de tekniska krav på datorutrustning som vissa spel har.

I **ONLINESPEL** kan man kommunicera på olika sätt. De kontakter du knyter där handlar åtminstone till en början om att ni agerar ut ett intresse tillsammans. De relationer som skapas leder ofta vidare till

samtal rörande vardagen. Kontakterna som börjar i spelet kan ibland leda till samtal via chattprogram utanför spelet.

Det som öppnar upp stora möjligheter med onlinespel är att du och

Dreamhack

– Sveriges största spel-happening där över tio tusen personer kopplar samman sina datorer.

LAN

– local area network. Flera datorer sammankopplas i ett lokalt nätverk. I ett LAN-party tar människor med sina datorer och kopplar ihop dem för att spela tillsammans.

målgruppen deltar i en gemensam aktivitet. Det går att likna vid rollen som fotbollstränare eller med en fritidsledare som spelar kort med sina ungdomar på fritidsgården.

Språket

PÅ INTERNET är texten den huvudsakliga formen av kommunikation. Ansiktsuttryck, gester, klädstil, röstlägen och rörelsemönster skalas bort och kvar finns den text och de bilder du väljer att visa. Det är därför inte så konstigt att språket på nätet har blivit väldigt viktigt för många.

En del tänker att man som vuxen måste anpassa språket när de pratar med ungdomar online. Det är ofta lätt att se igenom när någon försöker använda ett språkligt grepp de inte behärskar. Vi rekommenderar att du istället försöker skriva precis som du i vanliga fall pratar. I den fysiska världen använder du ditt språk på olika sätt beroende på situationen och samma gäller på nätet.

Det är ingen stor skillnad på hur språket används i de olika verktygen. Enligt nätvandrandarnas erfarenhet skriver ungdomar gärna mer korrekt och gör längre inlägg i forum till skillnad från hur de uttrycker sig i en chatt. I chatten är det istället vanligt att man skriver fort, ofta utan stor begynnelsebokstav och använder förkortningar. Det samma gäller för de chattfunktioner som finns i onlinespel.

Nätvandrandarna tycker att det är viktigt att tänka på att en inbjudan att läsa en ungdoms blogg är tecken på förtroende. Har vi fått förtroendet att både läsa och kommentera i en blogg ska man vara medveten om att man skriver för många fler än för den som har bloggen. Istället för att i bloggen posta professionella frågor eller tankar som väckts av läsningen rekommenderar vi att man ställer dem vid ett mer privat sammanhang, t.ex. när båda är online på MSN eller via e-post.

JURIDISKA ASPEKTER

En del som vill använda nätet i arbetet ser juridiken som ett problem. För en del kan det vara det, men vår lagstiftning är till för att förhindra att dåliga saker sker. Inte för att göra det svårare för människor att göra bra saker. Det är fullt möjligt att som kommunalt anställd använda nätvandring som arbetsmetod. För att underlätta att komma igång har vi här tagit fram de viktigaste och vanligaste juridiska aspekterna som bör tas i beaktande.

Sekretess

Inom skolan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården råder olika grader av sekretess, d.v.s. tystnadsplikt rörande uppgifter om enskilda personer. Socialtjänsten och hälso- och sjukvården har så kallad stark sekretess. Detta innebär att inga uppgifter om en person får röjas utan dennes eller vårdnadshavares samtycke. För exempelvis lärare och fritidsledare är sekretessen svagare. Sekretessbestämmelserna gäller såväl inom den egna myndigheten som vid kontakter mellan olika myndigheter. De gäller oberoende av vilken teknik som används.

Dokumentation

Inom socialtjänsten råder generellt en dokumentationsskyldighet. Från denna finns det undantag. Skyldigheten är knuten till att det finns ett formellt beslut som ger

en person rätt till en insats. Finns det inte ett sådant beslut så måste du inte dokumentera på individnivå. Av detta följer att information, rådgivning och vissa öppna verksamheter inte omfattas av dokumentationsskyldigheten. Nätvandring handlar om rådgivning och att möta ungdomar på deras arenor inom olika sociala medier. Vid öppen rådgivning över nätet (ungdoms-, missbruks- eller allmän) behöver du alltså inte dokumentera. En klient har dessutom rätt att vara anonym.

Anonymitet och integritet

Fullständigt anonymitetsskydd kan aldrig garanteras vid kontakt över internet. Det beror delvis på hur hela internet är uppbyggt, med öppenhet och tillgänglighet som centrala aspekter. Trots ständigt uppdaterade säkerhetssystem så finns alltid risk för intrång där obehöriga kan komma åt uppgifter. Samma risker gäller självklart också för postgång, telefon etc. där obehöriga kan komma över känslig information. Det är oerhört viktigt att vara noggrann med hur känsliga uppgifter om enskilda personer hanteras på nätet. Ungdomsarbetare har under alla tider rört sig i miljöer där ungdomar vistas, och samma hänsyn till vilken form av samtal som förs i det offentliga rummet bör iaktas vid kontakter över nätet. Socialarbetare, skolpersonal, kuratorer eller fritidsledare som möter ungdomar på nätet måste

förhålla sig till samma regler som gäller i traditionella möten. För ex. en fältare så är det samma regler och policy som gäller i det uppsökande arbetet på stan som på nätet. Det är bara metoden och miljön som skiljer sig.

Sekretessen regleras i Offentlighets- och Sekretesslagen (2009:400)
Socialtjänstens sekretess styrs av 26 kap
Skolans sekretess styrs av 23 kap

Anmälningsplikt

Socialtjänstlagen innehåller paragrafer om skydd för barn, där socialtjänsten är skyldig att utreda misstankar om att barn far illa enligt 11 kap 1 § SoL. Alla anställda inom myndigheter eller verksamheter som berör barn och ungdomar har en anmälningsplikt, enligt 14 kap 1 § SoL. Den innebär att om du i din verksamhetsutövning får reda på saker som gör att du misstänker eller bedömer att ett barn far illa så är du skyldig att anmäla detta till socialtjänsten. Anmälningsplikten är alltså densamma för exempelvis det en elevassistent får reda på via nätet som för det som han/hon får reda på i sitt traditionella arbete. Det är viktigt att du berättar för ungdomarna att du har anmälningsplikt och hur du hanterar den, precis som du gör vid vanliga samtal med ungdomar.

Som allmänhet eller i sitt privata liv

finns ingen skyldighet att anmäla när någon misstänker eller får vetskap om att barn far illa, däremot så säger lagen att vi bör göra det. För en nätvandrare som jobbar inom en ideell förening råder således ingen juridisk skyldighet att anmäla.

Kommunala webbsidor

Vi har tagit upp praktiska aspekter som bör tas i beaktande om du inom kommunen vill starta en ungdomssajt. Ytterligare några saker att ta hänsyn till är de juridiska bitarna. Det är nämligen viktigt att skilja på när nätvandring sker via externa kanaler (sajter eller MSN) och när det är en kommun som driver en egen webbsida med öppet forum. I det senare fallet gäller andra regler.

När en kommun startar en egen webbplats med exempelvis ett forum så är de som ansvarar för sidan tvungna att

ha en policy för hur de hanterar person- uppgifter, lagrar ip-nummer och e-post etc.

Det måste finnas rutiner för hantering av känsliga uppgifter och skydd mot möjlig bakvägs-identifiering. Kommunierar ni via e-post så måste det finnas teknik för kryptering och säkerställande av att rätt mottagare nås av e-posten.

Socialtjänsten i Malmö startade 2007 en social rådgivningsbyrå på internet som kallas

”Socianter på nätet”. Medborgarna i Malmö erbjuds där att kommunicera med socialtjänsten, ställa frågor till socialsekreterare och diskutera ämnen som

Historik

- Din webbläsare sparar historik kring vilka sidor du har varit inne på

berör sociala frågor. Målet är att svara på inlägg inom 24 timmar. När Datainspektionen granskade verksamheten 2008 fann de att säkerheten för användarna inte var tillräckligt hög. Socialtjänsten valde då att stänga ner verksamheten och planera för lösningar på problemen. Efter genomförda åtgärder som bland annat krävdes för kryptering kunde de åter öppna tjänsten i december 2008, och den har snabbt vuxit i popularitet. Det är viktigt att framtida sajter tar de juridiska aspekterna och de tekniska kraven i beaktande innan de börjar byggas.

Sajters egna policybestämmelser

När en ungdom registrerar sig på ett community eller en sajt så innebär det ett acceptande av sajtens policy. Det kan till exempel handla om att uppgifter som lämnas där sparas under en viss tid. På vissa webbplatser innebär det att sajtansvariga har möjlighet gå in och läsa användares inlägg och meddelanden om oegentligheter framkommit på sidan. När en nätvandrare för samtal med en ung person inne på en social sajt så bör både den vuxne och ungdomen vara medvetna om den gällande policyn. Om den unga personen skriver öppet om sig själv och sina problem så är det webbplatsen som ansvarar för hur registrering, lagring och rensning av dessa uppgifter går till.

Viktigt att tänka på

SOM NÄTVANDRARE är det viktigt att ha en plan för hur du hanterar dokumentgallring, rensning av cookies, historik och annan information som kan lagras på din dator. Då nätvandring handlar om rådgivning får du inte registrera eller upprätta olika typer av dokument som kan hänföras till enskilda personer. Det är viktigt att du går igenom din dator vad gäller inställningar och att ha fungerande rutiner för detta. Det är också viktigt att tänka på hur du handskas med de uppgifter du får via internet, t ex. MSN:s kontaktlista. Du får exempelvis inte förvara den tillsammans med personernas riktiga namn, då lagen inte tillåter upprättande av register över enskilda personer.

Om du som fältarbetare inte har en dokumentationsskyldighet är det viktigt att du inte har inställningar på MSN eller annat som av misstag sparar samtalshistorik. En konversationslogg eller samtalshistorik blir annars en form av dokumentation som ska hanteras utefter vissa principer. När du har ett konto på exempelvis ett community är det viktigt att inte spara meddelanden med känsliga uppgifter. Ett konto kan bli kapat av någon obehörig som då kommer över dessa. Alla kommuner bör redan ha policies och rutiner vad gäller registrering, arkivering och gallring av dokument. Hör efter hur det ser ut på just din arbetsplats om du är osäker.

Etiska aspekter

Vad gäller etiska dilemman är framförallt två saker värda att lägga på minnet: du kommer att hamna i dem och du kommer att hantera dem. Precis som i den fysiska verkligheten hanterar du dem ibland föredömligt och ibland inte lika bra. Skillnaden är att vi på nätet tenderar att se etiska dilemman som större hinder än vad de är. Det viktiga är inte att undvika att hamna i dem, det viktiga är att vara beredd på dem när de kommer. Därför är det bra att du i början och under arbetets gång tänker igenom de situationer du kan tänkas hamna i. Det här avsnittet är tänkt att hjälpa dig ställa frågorna i förväg, inte nödvändigtvis att besvara dem.

Viktigt att ha med sig då ni diskuterar gallring av uppgifter:

Din förvaltnings policy – finns det något som berör internet? Finns det redan bestämmelser gällande dokumentgallring? Hur pass väl fungerar de?

Historik via Chat

Chattar du via en funktion på en webbsida så står sidan för hur informationen hanteras.

Om du däremot chattar via ett program som MSN så måste du aktivt välja att inte spara konversationshistoriken. Det gör du i programmets inställningar.

Inkorgar och utkorgar i e-postprogram

Ha som vana att gå igenom både in- och utkorg för att gallra ut meddelanden med känslig information.

Integritet

Som redan nämnts är frågan om huruvida det kan räknas som spionage att läsa ungas bloggar rätt vanlig. För de flesta ungdomarna är det inget konstigt att även vuxna läser deras bloggar om de är medvetna om det. Däremot kan det vara värt att inom arbetsgruppen diskutera i vilken grad ni bör göra det och vilka frågor som kan tänkas dyka upp. Hur hanterar ni till exempel det ni får reda på? Hur bedömer ni sanningshalten i vad som skrivs?

Det gäller även en hel del saker som kan dyka upp i ett community eller ett forum. Det är inte ovanligt att till och med kriminella handlingar diskuteras där. Det kan handla om planerade eller förannonserade

Sociala sajter

Se över din inkorg respektive utkorg på communities eller andra sajter på samma sätt som du ser över dem i ditt e-postprogram.

Inställningar och rensning av cookies och webbhistorik

Om cookies eller historik innehåller information som möjliggör att känsliga uppgifter om enskilda personer kan avslöjas så bör de gallras. Ett förslag är att rensa både cookies och historik regelbundet, vilket kan göras via webbläsaren.

Alias-lista

Fundera över hur ni hanterar och förvarar uppgifter såsom kontaktlistor och adresser.

brott eller till och med namngivande av gärningsmän. Ett annat exempel är unga som sägs må akut dåligt och som till synes är självmordsbenägna.

Dessa exempel är ingenting speciellt för nätet. Du kan råka höra en konversation på bussen eller i snabbköpet och ställs då inför ett liknande dilemma. Bör du agera? Hur kan du bedöma sanningshalten? Vanligt är att det redan finns rutiner som reglerar sådana händelser. De flesta av oss har också redan erfarenheter av tidigare etiska dilemman, erfarenheter som är till hjälp när vi hamnar i nya. Dessa rutiner och erfarenheter kan appliceras också på nätet.

Den största skillnaden mellan den fysiska världen och nätet är dock att de flesta ungdomar är anonyma. Även om vi känner ett antal så kommer vi stöta på ett otal fler som vi inte kan identifiera. Anmälningsskyldigheten som regleras i 14 kap 1 § SoL är tydlig, men det kan på internet röra sig om för nätvandrare helt okända personer. Betyder det att vår uppgift ofrånkomligen blir att spåra och identifiera barn som far illa på nätet? Nej.

Vi kommer förmodligen hamna i situationer då vi tvingas anmäla även förhållanden kring en oidentifierad person. När vi gör det kommer vi att hantera det. I verkliga livet är etiska dilemman relativt vanliga och vi gör dem inte större än vad de är. Kan vi hantera dessa dilemman där så kan vi definitivt hantera dem på nätet, ett steg i taget och tillsammans med stöttande och rådslagande kollegor, chefer och handledare.

Surfa privat eller i tjänst

Ytterligare en sak att fundera över är det faktum att vi också har behov av att vara privatpersoner på nätet. Använda

internet för underhållning, hålla kontakter med vänner osv. Det som för tillfället skapar flest dilemman är Facebook. Många ställer sig frågan om det är okej att bli vän med exempelvis elever där, när det samtidigt finns bilder på oss från fester och privata sammanhang.

För det första: Internet är till stor del offentligt. Därför är det viktigt att tänka på att även om du själv inte lägger upp bilder från fester och liknande så kan andra göra. Även om du bara möjliggör för kontakter att se dina bilder så finns ingen garanti för att de inte sprids. Därför rekommenderar vi att skapa två konton, ett för privat bruk och ett som nätvandrare. För det andra: bestäm dig tidigt för om du bara vill använda Facebook och andra sajter i privata syften.

Självklart är det inte förbjudet att ha kontakt med elever via ditt privata Facebook-konto, men det kan bli problematiskt. Inte minst kan det bli svårt för ungdomarna att avgöra när du nätvandrar och när du surfar privat. Om du vill använda en sajt både i arbetet och privat rekommenderar vi åter att du startar två användarkonton: ett för privat bruk och ett som nätvandrare.

Övrigt

Andra frågor som kan vara värda att diskutera är t. ex. om det finns sajter ni inte bör använda. Det kan handla om sidor med extrema politiska åsikter som grund eller sidor med sexuellt innehåll. Även om ni väljer att inte skapa användare på vissa sajter betyder det inte att ni inte kan (och i vissa fall bör) skapa er en uppfattning även om innehåll och medlemmar. De kan komma att fungera som utgångspunkt för diskussioner med unga om rätt och fel, integritet och säkerhet etc.

Teknik

Eftersom vi i nätvandring är beroende av teknik krävs det att vi tar hänsyn till de tekniska omständigheterna. Oftast begränsas vi av två saker, dels av bristande teknik och dels av restriktioner baserade på säkerhets- eller kvalitetspolicy gällande IT.

Alla som jobbar i en kommun bör dock komma ihåg att tekniken på arbetsplatsen är till för att användas i arbetet. En IT-avdelning har hand om den tekniken och ser till att den används på ett säkert sätt. Just vad gäller nätvandring är det därför väldigt bra om IT-avdelningen är med i utformandet av arbetsmetoderna. I dagsläget tenderar många att hindras just för att kommunikationen sviktar mellan de som är ansvariga för tekniken och de som använder den. Om ni förklarar för de som ansvarar för datorerna och internet vad ni vill göra så kan de hjälpa er att göra det. Det hör trots allt till deras jobb att se till att du kan använda tekniken för att göra ditt. Ett gott samarbete vinner alla på.

Olika arbetsmetoder innebär olika tekniska krav. Datorspelande kräver till exempel relativt kraftiga datorer samtidigt som du kan surfa och använda MSN på en äldre modell. Vilken utrustning som finns i kommunen spelar också roll. I några fall kanske du behöver få ett kommunkonto med särskild behörighet för att kunna använda vissa program och sajter.

Utforma en metod

Oavsett hur du väljer att arbeta kommer du att vara tvungen att utforma din egen metod. Det som beskrivits i tidigare avsnitt kan som mest vara en hjälp i det arbetet men för att nå bästa möjliga resultat är det viktigt att själv testa sig fram. Dessutom är det lättast om ni kan göra

det som en arbetsgrupp. Tänk igenom vilka personer som bör vara inblandade. Vilka de är beror ju på i vilken omfattning ni vill integrera nätet i arbetet. Förslagsvis: kurator, IT-avdelning, chefer, fältarbetsgrupp, lärare, rektor, fritidsledare etc.

Här följer tänkbara steg ni kan använda i arbetet med att utforma er egen metod:

1. Börja med att läsa igenom häftet

Antingen kan alla inblandade läsa eller så delar ni upp boken i flera delar där ni läser olika bitar som ni redovisar för varandra.

2. Samlas och diskutera

Prata igenom vad det är ni vill åstadkomma, på vilket sätt ni kan använda internet och vilka ungdomar ni vill nå. Prata också igenom hur mycket tid ni till en början kan lägga ner på arbetet. Det avgör ju vilka och hur många sajter ni kan vara på, om ni kan spela spel som tar upp mycket tid eller om ni bör begränsa er till enbart exempelvis Facebook och MSN. En kväll i veckan och en timme i veckan kan båda vara värdefulla men på olika sätt. För att maximalt utnyttja nätets positiva egenskaper rekommenderas iallafall en kväll i veckan.

Kom ihåg att tidigt inkludera chefer och IT-avdelning i arbetet. Ni behöver chefernas förståelse och tillstånd och ni behöver kunna förklara för IT vad ni behöver, vilka sidor ni behöver kunna vara inne på (om ni vill lägga mycket tid på nätvandring bör ni kunna surfa fritt) etc.

3. Prata med era ungdomar

Ta reda på vilka sajter ungdomarna i er kommun tycker om. Kolla runt på nätet

och skaffa er en uppfattning om vilka de är, hur umgänget ser ut och vad ni kan göra. Räcker det med att finnas på Facebook för att underlätta kontakter, eller behöver ni mer aktivt sätta er in i ungas nätvardag? Är det en grupp ungdomar med ett särskilt intresse som ni gärna vill nå? Är det många som spelar ett särskilt spel? När ni hört er för bland ungdomarna så bör ni själva kolla in de sajter, spel eller program som verkar intressanta.

Fundera över vad ni kan tänkas vilja göra där, vilka möjligheter som finns och vilken tid det kan ta. Kom ihåg att det precis som i verkliga livet kan ta ett tag innan ett nätverk av kontakter byggs upp på nätet.

4. Samlas och utvärdera

Vilka sajter var ni inne på? Vilka ungdomar hade ni kontakt med? På vilket

sätt kommer ni att möta ungdomar där och vilka problem kan uppstå? Välj ut vad ni ska testa, exempelvis ett community, Facebook och MSN eller ägna tid till ett onlinespel. Till detta möte kan det också vara värt att bjuda in ungdomar, både äldre och yngre, för att höra deras synpunkter.

Här kan det vara bra att också kontakta andra myndigheter som kan tänkas bli inblandade. Fundera på om ni i förväg behöver kontakta t.ex. polis för stöd, råd eller samarbete.

AVSLUT

Vi har med *Nätvandra! En instruktion till samtal med unga online* velat presentera en bred och lättillgänglig bild av nätvandring och aspekter som berör ungdomsarbete på nätet. Tanken var att motivera och underlätta för fler vuxna, framförallt för oss som arbetar med barn och unga, att använda nätet i sitt arbete.

I **HÄFTET** har vi tagit upp hur diskussioner kan se ut när vuxnas ansvar och ungas internetvanor förs på tal. Då talas det ofta om föräldrars roll och skyldighet att se efter sina barn. Nätvandrarerna menar att också samhället har ett ansvar. Framförallt vuxna som på något sätt arbetar med barn och unga bör göra det vi kan för att möta unga på nätet, precis som överallt annars. Inte för att nätet är farligt, utan för att det tillhör ungas vardag.

Den relativa anonymitet som många upplever på internet gör också att fler vågar ta kontakt med vuxna för samtal och stöd. På nätet har vuxna också lättare att nå de som inte får eller drar till sig uppmärksamhet i skolorna eller på stan.

Vi tycker att det allra viktigaste ändå är det faktum att många unga ser stora fördelar med att samtala på nätet. Nätet ger oss som arbetar med barn och unga en möjlighet att möta målgruppen i sammanhang de själva upplever som positiva och trygga, där vi kan låta dem avgöra vilken

typ av samtal som är viktigt för stunden.

En del vuxna hindras idag av en uppfattning om att nätet är för svårt men alla kan lära sig. Det är inte vår fulländade lärdom som gör oss till bra vuxna bland unga, det är engagemanget för våra barn och unga. Vi låter inte bli att närvara på ungdomsdiscon för att vi inte kan dansa. Om du nu sätter dig ner med ungdomar och låter dem visa dig kommer du snart se att det är ganska lätt. Våga prova. Hur du sen använder nätvandring i ditt arbete är helt upp till dig. Vi har i tagit upp en del aspekter och eventuella hinder du kan stöta på i ditt arbete med unga online.

Skulle det vara något så glöm inte att du som jobbar med unga är omgiven av experter! Lycka till!

Referenser och förslag på vidare läsning

Möjligheternas arena,
Cecilia Löfberg, 2008

Se mig – unga om sex och internet,
Ungdomsstyrelsen, 2009

Svenskarna och Internet 2009,
World Internet Institute, 2009

Unga svenskar och Internet 2009,
World Internet Institute, 2010

Ungar och medier, Medierådet,
2008 (en ny rapport kommer ut hösten 2010)

Ungas integritet på nätet,
Jonny Lindqvist och Ewa Thorslund, 2008

Vad gör unga på nätet,
Elza Dunkels, 2009

Vuxnas sexuella kontakter med barn via internet,
Brottsförebyggande rådet, 2007

Några länkar om internet och ungdomar

natvandrararna.se
medieradet.se
kulturer.net/blog
surfalugnt.se
internetstatistik.se
internetforskning.se
ungaochinternet.se

